

Tuottajat omistavat maitoketjun - maitosektori Suomessa

Kyösti Arovuori

PTT raportteja 302

PTT reports 302

Tuottajat omistavat
maitoketjun – maitosektori
Suomessa
Kyösti Arovuori¹

1) REINU Econ Oy

Helsinki 2025

ISBN 978-952-224-269-3

ISSN 2489-9615

Sisällys

Maidon tarjontaketju Suomessa	5
Maidon tuotanto Suomessa	7
Maitotilojen lukumäärä	8
Maidon tuottajahinta	10
Maidon hintamekanismit	12
Maitotuotteiden valmistus	15
Maitotuotteiden kulutus	16
Maitotuotteiden vienti	17
Maitotuotteiden tuonti	18
Maitosektorin toimialarakenne	20
Maitosektorin rahavirrat	21
Mikä maitoketjussa toimii	22
Haasteet ja kehittämiskohteet	23
Lähteet	24
Katsauksen toteutus	25

Tuottajat omistavat kotimaisen
maitoketjun

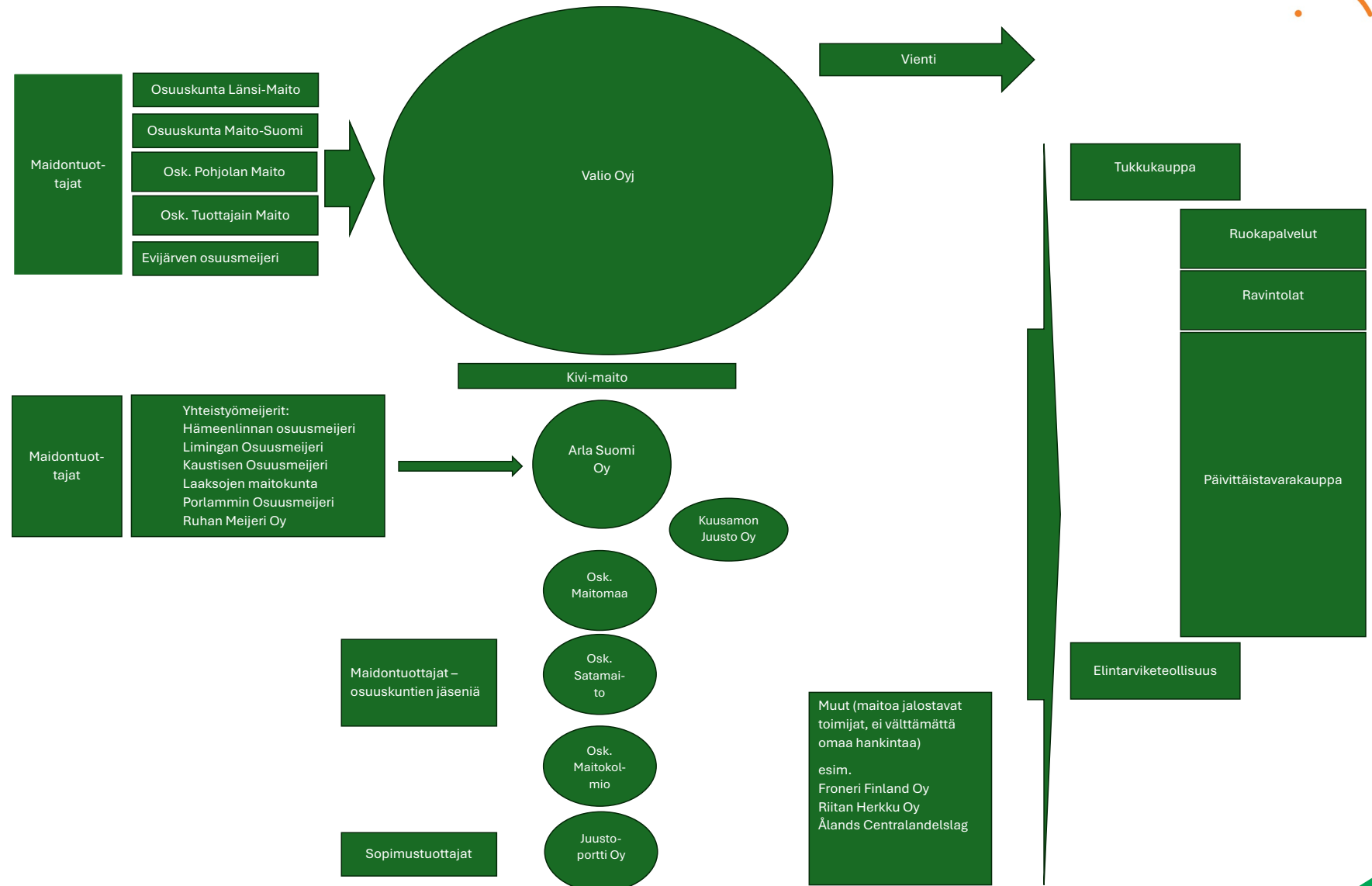
Maidon tarjontaketju Suomessa

Kotimainen maidon tarjontaketju perustuu osuustoiminnalliseen omistukseen ja hankintaan.

Maidontuottajat ovat osuuskuntien jäseniä.

Osuuskunnat ovat sitoutuneet ottamaan vastaan tuottajien tuottaman maidon.

Keskittyneen markkinan seurauksena vajaa viisi prosenttia Suomessa tuotetusta maidosta jaetaan ketjun toimijoille kuluttaja- ja kilpailuviranomaisen asettaman myyntivelvoitteen puitteissa. Myyntivelvoite koskee Valion hankintaketjussa kerättyä maitoa. Sitä voivat hakea maitoa jalostavat ja hyödyntävät elintarviketeollisuuden toimijat.

Maidon tarjontaketju

Maitoketju on Suomessa tavoitteellisesti keskittynyt. Kotimaisesta maidontuotannosta hieman alle 80 prosenttia kulkee Valio Oy:n tarjontaketjun kautta. Keskittyminen näkyy markkinarakenteissa.

Maidon tarjontaketju on organisoitu siten, että tuottajaomisteiset hankintaosuuskunnat hankkivat maidon jalostettavaksi. Neljä suurinta hankintaosuuskuntaa sekä Evijärven osuusmeijeri toimittavat maidon osuuskuntien omistaman Valio Oy:n jalostettavaksi.

Valion ja sen hankintaosuuskuntien lisäksi myös muilla markkinatoimijoilla on omia maidon hankintaketjuja.

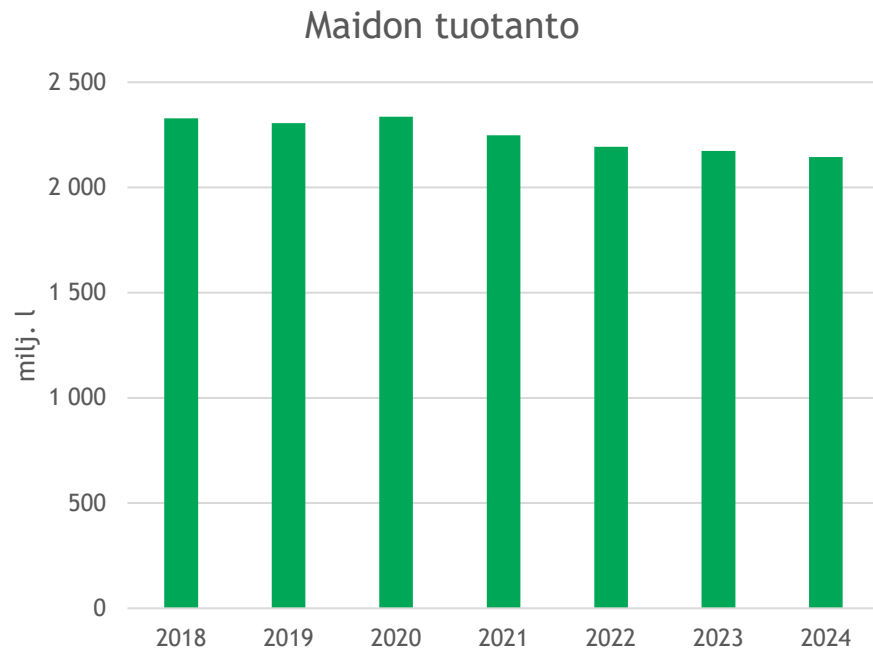
Suomessa toimii kolme omaan jalostukseen ja tuotteisiin toimintansa perustavaa osuusmeijeriä, perheomisteinen Juustoportti Oy sekä pohjoismaisen Arla Foodsin omistama Arla Oy.

Arla Oy ja sen yhteistyömeijerit jalostavat noin kymmenen prosenttia ja muut osuusmeijerit sekä Juustoportti yhteensä hieman yli kymmenen prosenttia kaikesta Suomessa tuotetusta maidosta.

Omien tuotantolaitosten lisäksi Arla toimii Suomessa yhteistyömeijereiden kautta. Näiden lisäksi muutamilla pienemmillä yrityksillä on omaa maidon hankintaa.

Markkinarakenteen seurauksena Valio vastaa käytännössä raaka-aineen tarjontaketjun ohjauksesta Suomessa. Merkitystä korostaa maitojauheen valmistus ja vienti. Maitojauheen vienti maailmanmarkkinoille on kotimaisen raaka-ainevirran varaventiili, jolla nestemaidon, rasvan sekä proteiinin kysynnän ja tarjonnan kokonaisuutta säädellään.

Maidon tuotanto Suomessa

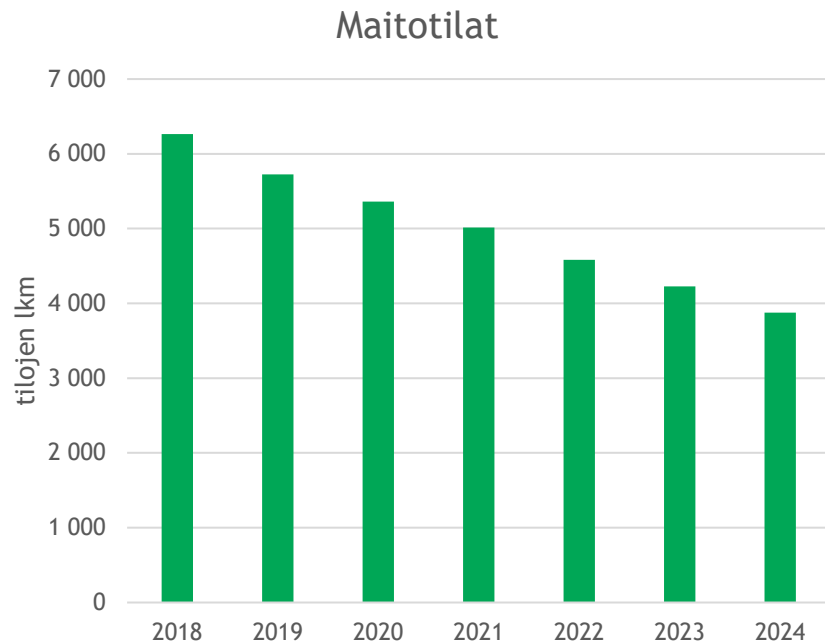
Suomessa tuotettiin maitoa vuonna 2024 yhteensä 2 145 miljoonaa litraa. Määrä oli kahdeksan prosenttia vähemmän verrattuna vuoteen 2018. Kuluvan vuosikymmenen aikana maidon tuotanto on laskenut Suomessa keskimäärin -1,4 prosenttia vuodessa.

Vuonna 2021 Valio siirtyi maidon hankinnassa sopimustuotantoon. Hankintaosuuskunnat tekevät Valio Oy:n kanssa tuotantosopimukset. Hankintaosuuskunnat ostavat sopimuksia vastaavan määrän maitoa osuuskuntien jäseniltä.

Sopimustuotannolla on vaikutuksia myös investointeihin. Osuustoimintaperiaatteen mukaisesti hankintaosuuskunnat sitoutuvat ottamaan vastamaan sen jäsenten tuottaman maidon. Sopimusohjauksen vaikuttavuuden parantamiseksi hankintaosuuskunnat tekevät alueillaan monivuotisen investointisuunnitelman, joka perustuu toiminta-alueen ennustettuun rakennemuutokseen sekä investointihalukkuuteen.

Maitosektorin rakennemuutos haastaa maidon tarjontaketjua ja sen toimintaperiaatteita. Osuustoimintaperiaatteen mukaisesti maito on Suomessa kerätty kaikilta tiloilta riippumatta tilan sijainnista tai sen tuottamasta maitomäärästä. Tilamäärän pienentyminen sekä maitomäärien eriytyminen eri tilojen ja alueiden välillä nostaa logistiikan, ja sitä kautta koko tarjontaketjun, kustannuksia. Ketjun rakennemuutoksen seurauksena maidon kerääminen on lopetettu kaikista pienimmiltä tiloilta.

Maitotilojen lukumäärä

Suomessa oli vuonna 2024 yhteensä 3 878 lypsykarjataloutta päätuotantosuuntanaan harjoittavaa maatilaa. Tilojen lukumäärä on laskenut tasaista noin kahdeksan prosentin vuosivauhtia. Tilamäärän lasku hidastui vuosina 2020 ja 2021, mutta palasi takaisin pidemmän aikavälin kehityspolulle seuraavina vuosina. Maitomarkkinoilla tapahtuneen muutokset eivät ole muuttaneet pitkän aikavälin kehityspolkua.

Tuottajista arviolta 80 prosenttia kuuluu valiolaisiin hankintaosuuskuntiin, vajaa kymmenen prosenttia tuottaa maitoa Arlalle tai sen yhteistyömeijereille. Loput tuottajat jakautuvat suhteellisen tasaisesti Juustoportin, Satamaidon, Maitomaan sekä Maitokolmien kesken. Näiden tarjontaketjujen ulkopuolella toimii jonkin verran maidontuottajia, joiden maito jalostetaan kotimaisissa pienissä elintarviketeollisuusyrityksissä.

Tilamäärän lasku on selvästi maidon kokonaistuotannon laskua nopeampaa. Kehitys kertoo tuottavuuden kasvusta. Maitomäärä tuotetaan aikaisempaa pienemmin tuotantoresurssein. Tuottavuuden kasvua syntyy esimerkiksi tilakoon kasvusta, uuden teknologian käyttöönotosta sekä eläinten hyvinvoinnin parantumisesta.

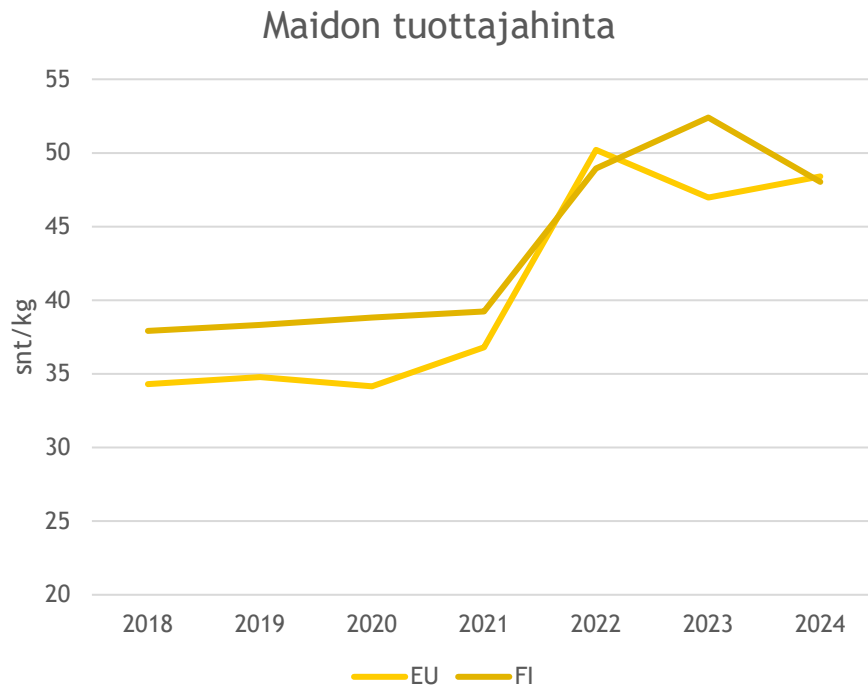
Tuotantorakenteen muutoksen seurauksena merkittävä osa Suomen maidontuotannosta tulee tiloilta, jotka ovat kasvaneet ammattimaisesti johdetuiksi yrityksiksi. Tilojen välinen eriytyminen haastaa nykyisten hankintaketjujen rakenteita ja toimintaperiaatteita.

Suomessa on tavoitteena mahdollisimman
tasainen tuottajahintataso

Maidon tuottajahinta

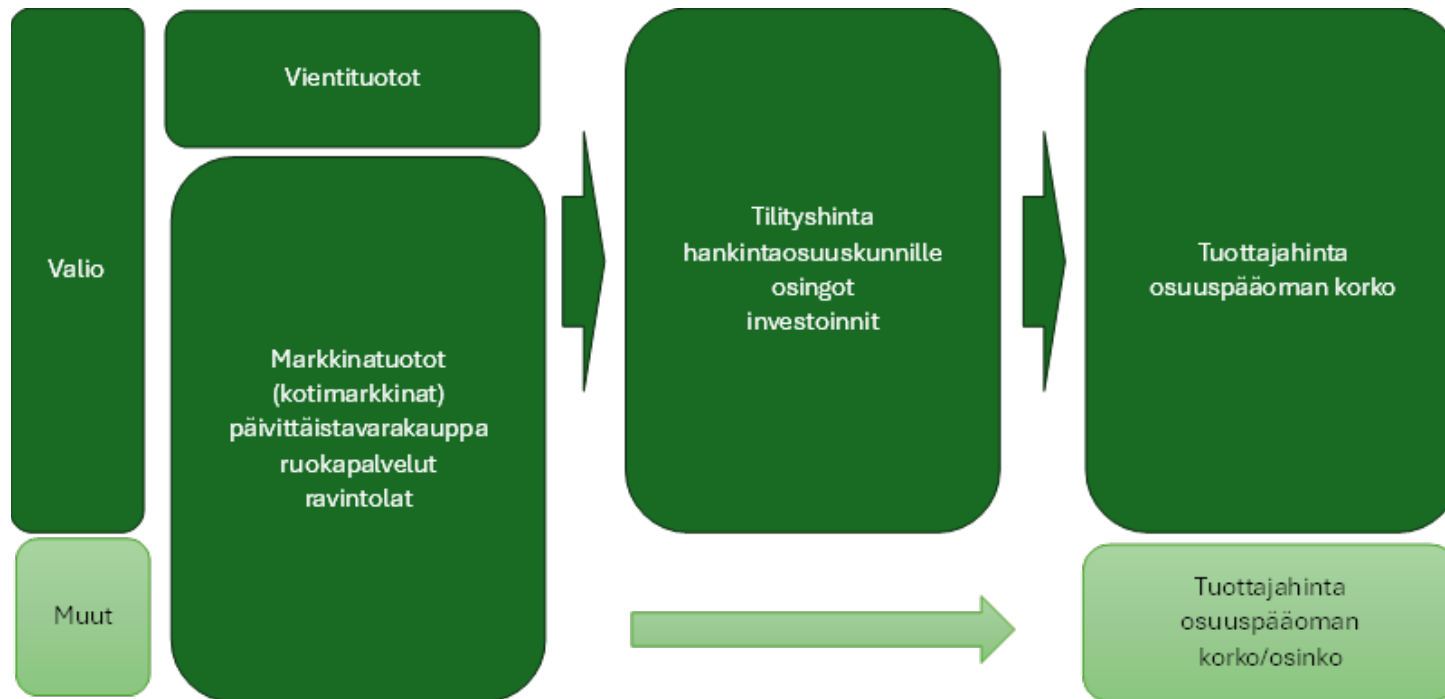

Suomessa maidon tuottajahinta on suoraan voitonjaon väline. Maitosektorin markkinatuotot jaetaan tuottajille tuottajahinnan kautta. Esimerkiksi lihasektorilla voitonjako tapahtuu tuottajahinnan, osuuspääoman koron sekä osinkojen yhdistelmänä.

Maitomarkkinoiden hinnoittelussa tavoitellaan mahdollisimman tasaista tuottajahintakehitystä. Maidon keskimääräinen tuottajahinta oli Suomessa pitkään EU:n keskimääräistä tuottajahintaa korkeampi. Viime vuosina ero on tasaantunut. Suomessa markkinamuutokset välittyvät hintoihin pidemmällä aikavälillä verrattuna muihin EU-maihin.

Markkinoiden integroitumisen seurauksena kotimaan hintakehityksen suunta ei pitkällä aikavälillä eroa EU:n sisämarkkinoiden tai maailmanmarkkinoiden hintakehityksestä. Tämä johtuu siitä, että merkittävä osa maidontuotannon tarjontaketjusta on sidoksissa maitojauheen, voin ja juuston vientiin, ja sitä kautta kansainvälisillä markkinoilla muodostuviin markkinasignaaleihin.

Maidon tuottajahinta

Suomen maitosektorin tuotot muodostuvat kotimarkkinoilla päivittäistavara kaupasta, ruokapalveluista sekä ravintoloista.

Lisäksi maito on keskeinen jalostavan teollisuuden raaka-aine. Elintarviketeollisuuden sisällä käytävästä raaka-ainekaupasta muodostuu jalostuksen seurauksena lisäarvoa, joka näkyy koko elintarvikeketjussa.

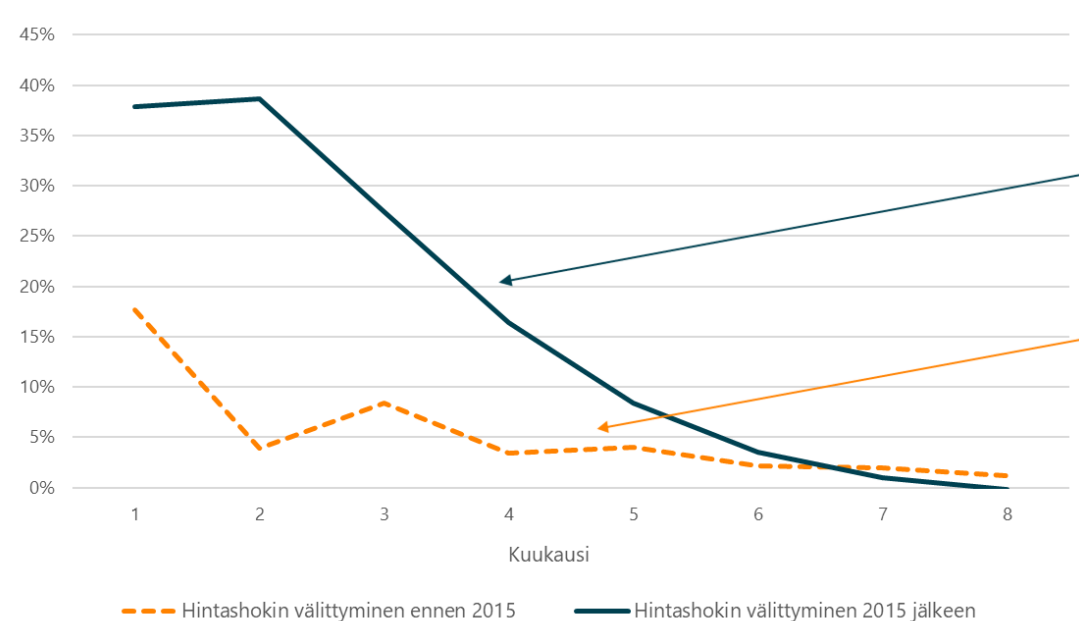
Kotimarkkinoiden lisäksi maitoketjuun muodostuu tuloja vientimarkkinoilta.

Maidon hintamekanismit

Suomi on osa EU:n sisämarkkinoita ja käy maitotuotteilla kansainvälistä kauppaa. Kansainvälisen kaupan seurauksena maailmalla tapahtuvat markkinamuutokset välittyvät kotimaan markkinoille.

Maitomarkkinoiden dynamiikka muuttui 2010-luvun puolivälissä. Vuoden 2015 jälkeen EU:n maitomarkkinoilla tapahtuneet muutokset ovat välittyneet kotimaan tuottajahintaan.

EU:n keskimääräiseen tuottajahintaa heilauttavan markkinashokin hintavaikutuksesta keskimäärin vain 38 prosenttia näkyy tuottajahinnan muutoksena Suomessa.

Hintashokista EU:n keskim. maidon tuottajahinnassa välittyy Suomen maidon tuottajahintaan 38 %, joka tasaantuu 8 kuukaudessa

Ennen vuotta 2015 hintashokin vaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä

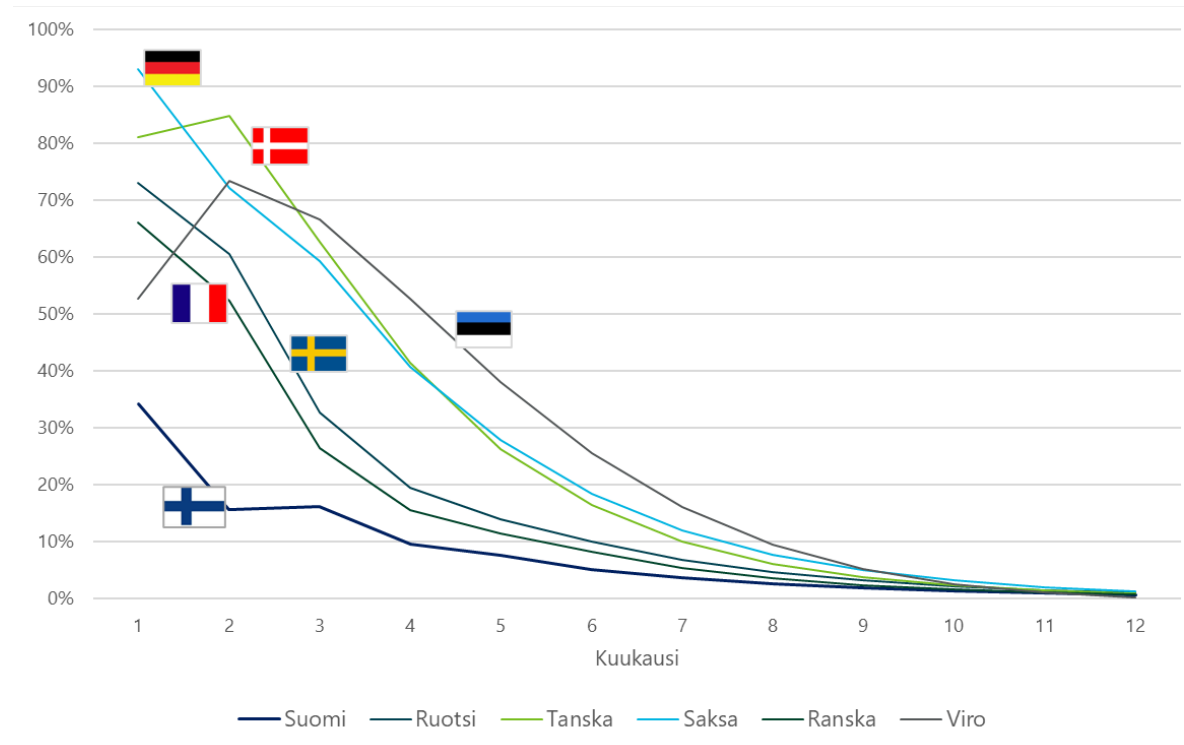
Lähde: Forsman-Hugg, S. ym. 2024

Maidon hintamekanismit

Suomessa hintamuutokset näkyvät vertailumaita maltillisempina. Samalla hintashokeista palautuminen tapahtuu Suomessa vertailumaita nopeammin.

Vaikutus selittyy sillä, että Suomessa tavoitellaan mahdollisimman tasaista tuottajahintakehitystä. Tästä seuraa, että osa tuotantoa ohjaavista markkinasignaaleista ei välity kotimaan maitomarkkinoille täysimääräisesti.

Vaikutusta vahvistaa tarjontaketjussa käytössä oleva sopimusohjaus.

Lähde: Forsman-Hugg, S. ym. 2024

Aineisto 1/2005-3/2024

Suomen markkinoille tuottajahintamuutokset välittyvät heikommin kuin muiden tarkastelussa mukana olevien maiden markkinoille – vaikutus noin puolet pienempi

Vaikutukset näkyvät nopeasti ja kestävät n. 10 kk

Yksittäisen maan markkinoilla tapahtunut hintashokki välittyy huonosti muiden maiden markkinoille – keskeistä on EU-taso

Rasvan ja valkuaisen kysyntä kasvaa,
maitonesteiden kysyntä laskee

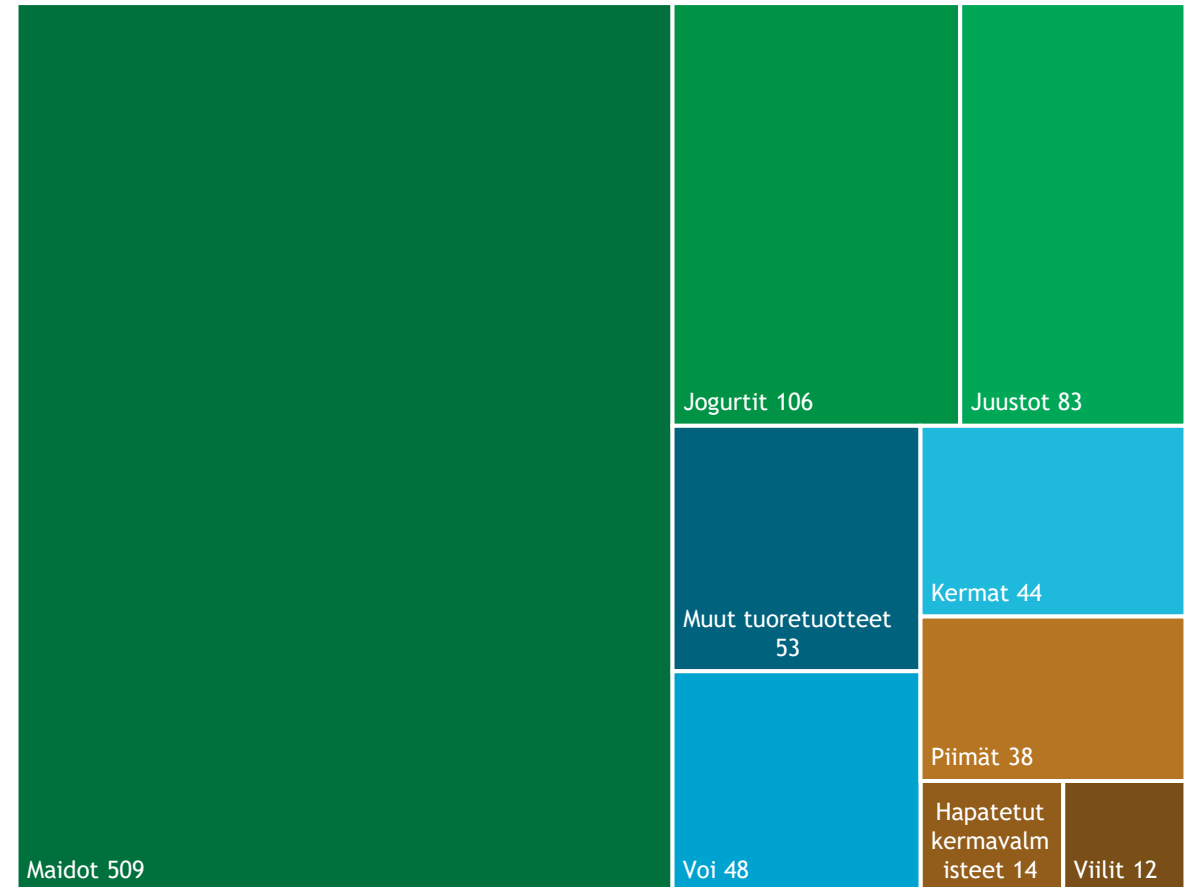
Maitotuotteiden valmistus

Maitotuotteiden valmistuksessa suurin ryhmä on maitonesteet. Maitonesteiden valmistusmäärä on laskenut keskimäärin runsaan kolmen prosentin vuosivauhtia. Myös muiden maitotuotteiden valmistettu määrä on pienentynyt. Muutokset ovat kuitenkin olleet hieman hitaampia.

Isoista tuoteryhmistä jogurttien valmistus on laskenut vuodesta 2018 keskimäärin 0,2 prosenttia vuodessa. Juustojen valmistuksessa vastaava lasku on ollut vajaan prosentin. Suurin kasvu on luokassa muut tuoretuotteet, johon kuuluvien tuotteiden valmistus on kasvanut keskimäärin kahdeksan prosenttia vuodessa. Luokkaan kuuluvat esimerkiksi maustetut rahkat sekä vanukkaat.

Maitotuotteiden valmistuksessa on vuosittain eroja. Eri tuotteiden valmistukseen vaikuttavat sekä kotimaan että vientimarkkinoiden kysynnässä tapahtuvat muutokset. Tuonnin kautta välittyvät markkinamuutokset sekä tuontikilpailun kiristyminen heijastuvat kotimaisen tuotannon kilpailukykyyn ja sitä kautta eri tuotteiden valmistukseen.

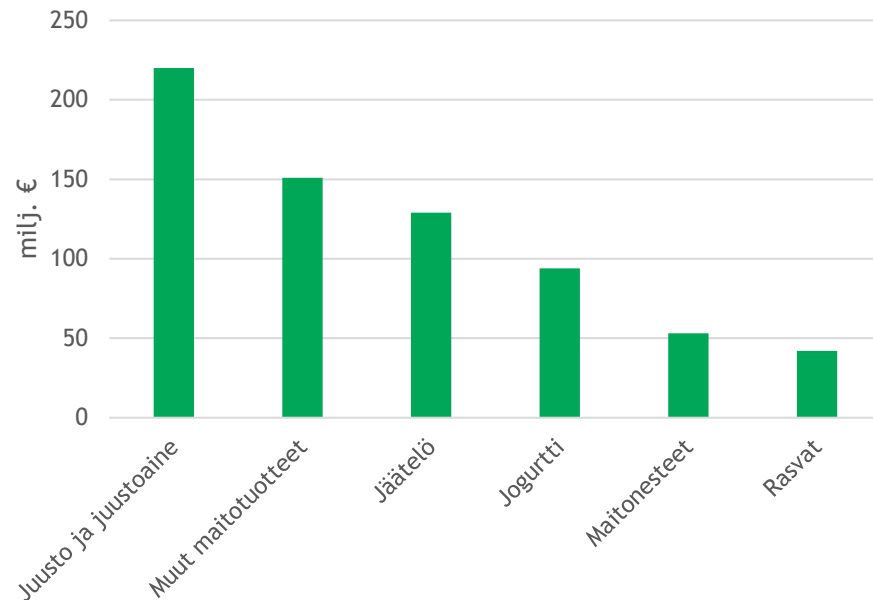
Maitotuotteiden valmistus 2024 (milj. kg)

Lähde: Luonnonvarakeskus, omat laskelmat

Maitotuotteiden kulutus

Maitotuotteisiin kohdistettujen
kulutusmenojen muutos Suomessa 2023 vs.
2018

Lähde: Tilastokeskus, omat laskelmat

Maitomarkkinoiden kehitystä ohjaa kysyntä. Maitonesteiden kulutus laskee. Samaan aikaan rasvan ja valkuaisen kysyntä kasvaa. Muutoksella on vaikutusta tuotannon rakenteeseen. Tuotetun maidon rasva- ja valkuaispitoisuudet ovat nousussa. Kysyntärakenteen muutos korostaa maitojauheen vientimarkkinan merkitystä. Suhteellisen osuuden kasvusta huolimatta rasvan ja valkuaisen kysyntää vastaava tuotanto vaatii, että myös tuotetulle maitonesteelle on olemassa kokonaistuotantoa vastaava kysyntä.

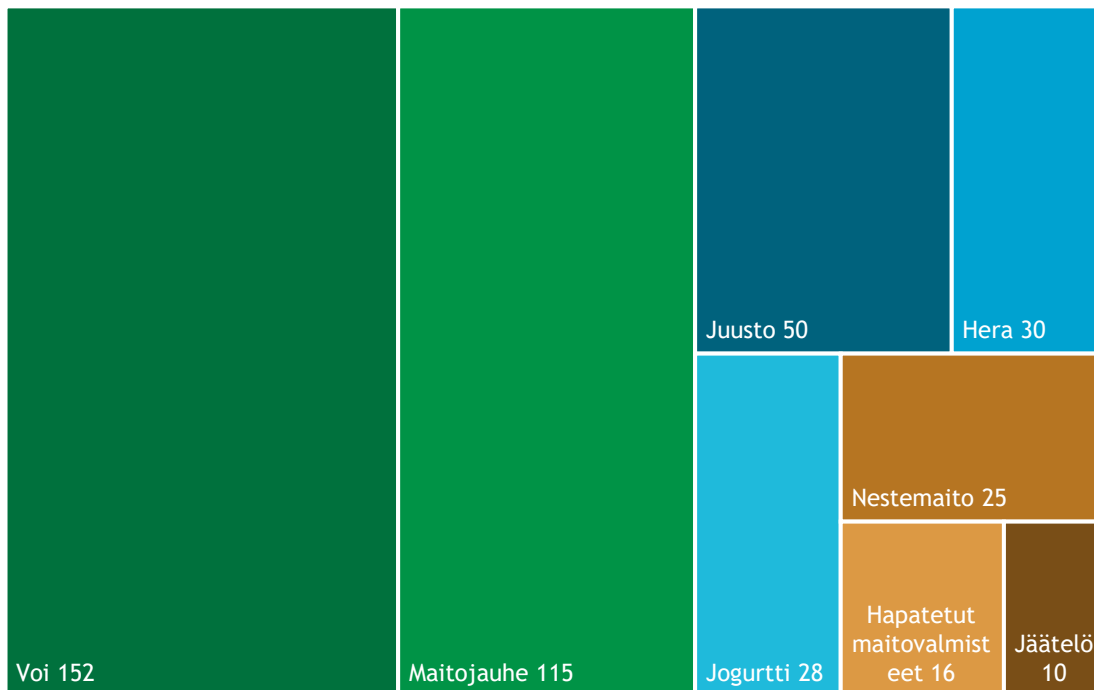
Maitonesteiden kuluttajakysynnän täydentäjä on ennen kaikkea elintarviketeollisuuden tarve maitojauheelle sekä sen johdannaisille. Viime vuosina myös maitojauheen kuluttajakysyntä kansainvälisillä markkinoilla on kasvanut.

Maitotuotteiden osuus elintarvikkeisiin käytetyistä kokonaiskulutusmenoista on Suomessa hieman alle 20 prosenttia. Yhteensä maitotuotteisiin kulutettiin vuonna 2023 noin 3,2 miljardia euroa. Runsas kolmannes maitosektorille kotimaisilta kuluttajilta tulevasta rahavirrasta koostuu juustoista. Muiden maitotuotteiden osuus on 19 prosenttia ja maitonesteiden 16 prosenttia.

Tarkastelujaksolla yksityisen kulutuksen euromääräinen kasvu on kohdistunut eniten juustoihin. Juustoihin käytetyt kulutusmenot kasvoivat vuodesta 2018 vuoteen 2023 yhteensä 220 miljoonaa euroa. Muut maitotuotteet kasvoivat 151 miljoonaa ja jäätelö 121 miljoonaa euroa. Maitotuotteisiin käytetyt kulutusmenot olivat vuonna 2023 yhteensä 689 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuonna 2018.

Maitotuotteiden vienti

Maitotuotteiden viennin (milj. €) jakauma keskimäärin vuosina 2018-2024

Lähde: Luonnonvarakeskus, REINU econ Oy omat laskelmat

Maitotuotteiden vienti on koko maidon tarjontaketjun toiminnan kannalta tärkeää. Vienti luo joustavuutta raaka-aineen hyödyntämiseen sekä sopeutumisessa kotimaan kysyntärakenteessa tapahtuviin muutoksiin.

Maitotuotteiden viennin arvo muodostuu ennen kaikkea voin, maitojauheen ja juuston viennistä. Nämä kolme tuoteryhmää kattoivat keskimäärin 75 prosenttia maitotuotteiden viennin arvosta vuosina 2018-2024.

Kotimaan maitosektorin kannalta raaka-ainepainotteisella viennillä on merkittäviä markkinavaikutuksia. Viennin arvon kehitys on sidoksissa kansainvälisten raaka-ainemarkkinoiden kehitykseen. Raaka-ainemarkkinoiden muutokset ovat usein selvästi nopeampi verrattuna kuluttajatuotemarkkinoissa tapahtuviin muutoksiin.

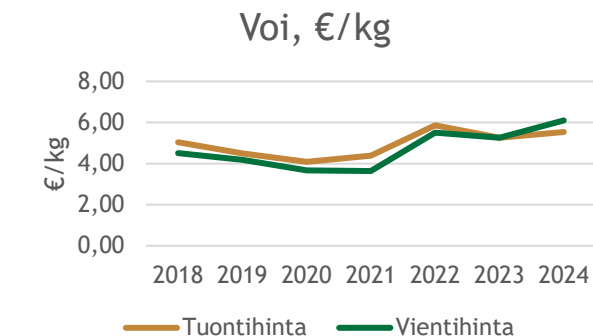
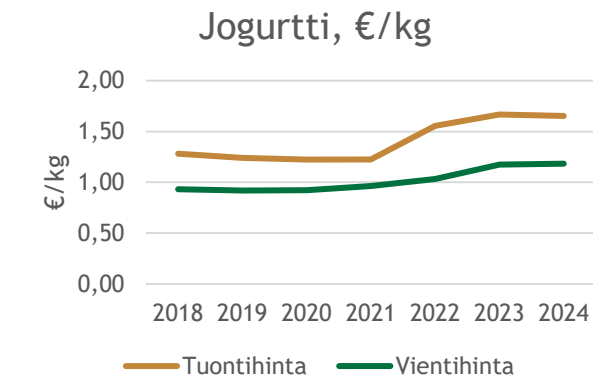
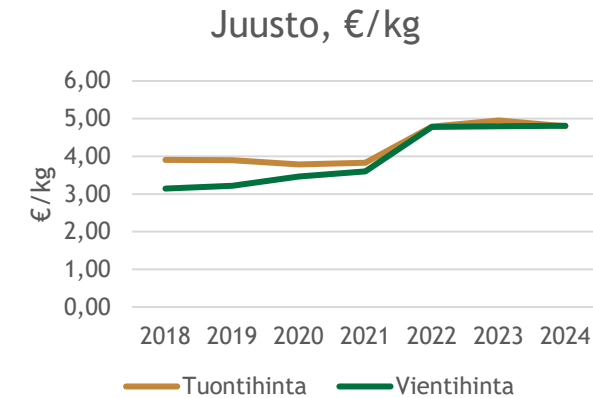
Samalla raaka-aineiden vientimarkkina toimii kotimarkkinoiden varaventiilinä, joka mahdollistaa tuotannon pitkäjänteisemmän kehittämisen ja sopeuttamisen.

Maitotuotteiden tuonti

Maitotuotteiden tuonti kiristää kotimaan kilpailua. Merkittävin tuonti kohdistuu juustoihin sekä jogurtteihin ja muihin maitotuotteisiin. Maitonesteiden tuonnilla ei ole koko ketjun tasolle yltäviä markkinavaikutuksia. Suomeen tuodaan maitotuotteita sekä suoraan kuluttajamyyntiin että teollisuuden raaka-aineeksi. Tuonti mahdollistaa maitotuotteiden viennin. Kotimaan kysyntä pystytään tyydyttämään tuonnin ja kotimaisen tuotannon välisellä yhdistelmällä. Samalla tämä mahdollistaa vientimarkkinoille panostamisen.

Maitotuotteiden tuonti kasvattaa kuluttajien kulutusmahdollisuuksia. Esimerkiksi osa juustojen tuonnista perustuu kysyntään, johon kotimaisella tuotannolla ei pystytä tai ei ole kannattavaa vastata. Osa maitotuotteiden tuonnista on suoraa kilpailua kotimaisia tuotteita kohtaan. Esimerkiksi edulliset arkijuustot vaikuttavat sekä päivittäistavarakaupan valikoimiin että muodostavat suoraa kilpailua maitotuotteiden kuluttajahintoihin.

Maitotuotteiden vienti- ja tuontihintojen kehityksen perusteella kotimaisten tuotteiden kilpailukyky on vahvistunut. Kotimaisten tuotteiden vientihinnat ovat etenkin juuston ja voin osalta tavoittaneet tuontihinnat. Jogurtin osalta ero vienti- ja tuontihintojen välillä on kasvanut. Hintakehityksen perusteella Suomeen tuodaan kilohinnaltaan keskimäärin samanhintaisia juustoja kuin mitä meiltä viedään. Jogurtissa tuontituotteiden hinnat ovat keskimäärin 40 prosenttia kalliimpia verrattuna meiltä vietyjen jogurttien hintoihin.

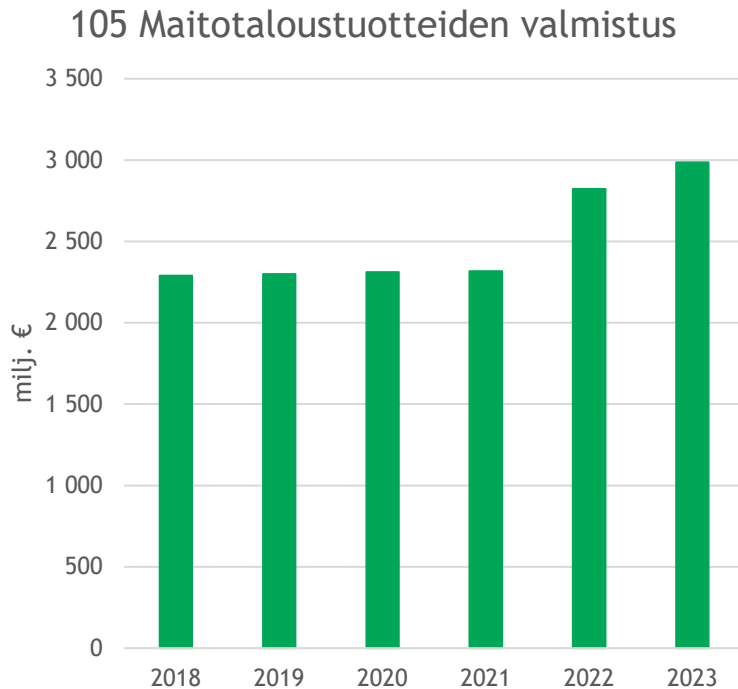
Lähde: Luonnonvarakeskus, omat laskelmat

Teollisuus ottaa markkinoiden iskut
vastaan

Toimialarakenne

Lähde: Tilastokeskus, omat laskelmat

Maitosektorin yritys rakenne

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Yritysten lukumäärä	73	78	83	82	84	86
Liikevaihto yhteensä (1000 euroa)	2 289 798	2 300 012	2 310 372	2 331 044	2 843 389	2 985 697
Henkilöstön lukumäärä (htv)	5 187	4 924	4 944	4 907	5 106	5 181
CR3	0,81	0,81	0,81	0,80	0,86	0,89

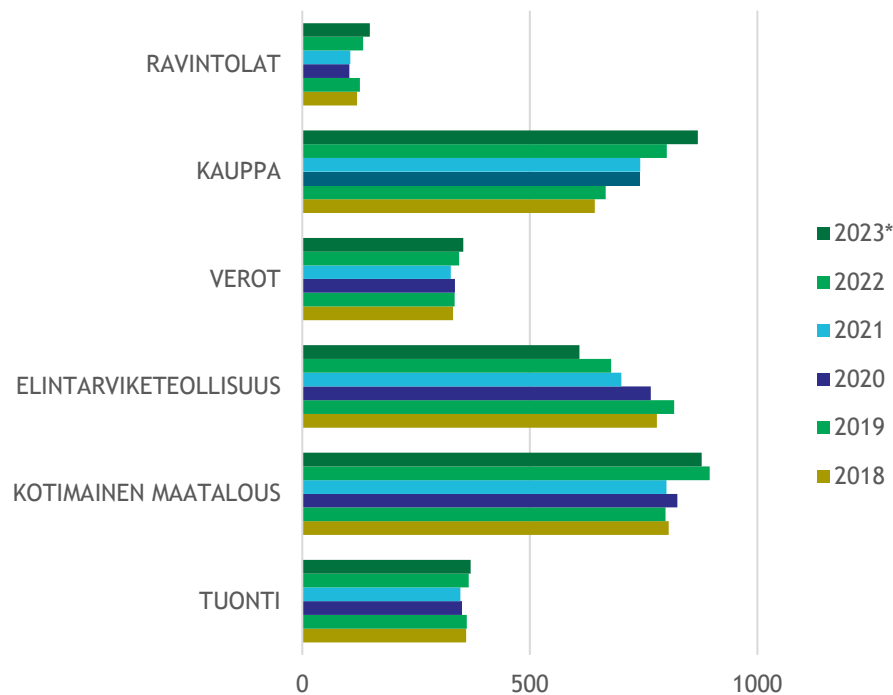
Suomessa toimivien maitotaloustuotteiden valmistusta päätoimialanaan harjoittavien yritysten liikevaihto oli vuonna 2023 hieman alle kolme miljardia euroa. Liikevaihto kääntyi hintojen nousun seurauksena kasvuun vuonna 2022. Vuodesta 2018 vuoteen 2021 toimialan yritysten liikevaihdon kehitys oli vaisua.

Maitosektorin keskittyneisyys näkyy myös liikevaihdosta lasketun alan keskittymistä kuvaavan CR3-muuttujan arvossa. Maitotaloustuotteiden valmistuksen toimialalla CR3 oli 0,89 vuonna 2023. Kolme suurinta yritystä vastaa siis 89 prosentista toimialan liikevaihdosta. Sektori on keskittynyt entisestään. Vuonna 2018 CR3-muuttujan arvo oli 0,81.

Toimialalla toimivien yritysten lukumäärä on suhteellisen pieni. Vuonna 2023 päätoimialakseen maitotuotteiden valmistuksen ilmoittaneiden yritysten lukumäärä oli 86. Yritysten määrä on kasvanut. Vuonna 2018 yrityksiä oli 73. Henkilöstön lukumäärä oli vuonna 2023 samalla tasolla kuin vuonna 2018. Tarkastelujaksolla henkilöstön henkilötyövuosilla mitattu lukumäärä notkahti suurimmillaan runsaat viisi prosenttia, mutta kääntyi sen jälkeen kasvuun.

Maitosektorin rahavirta

Maitosektorin rahavirta milj.€ (reaalinen)

Rahavirran muodostamisen menetelmäkuvaus: Arovuori ym. 2024.

Maitotuotteiden kulutusmenoista, ravintola- ja ruokapalvelukulutuksesta sekä maitotuotteiden viennistä koostuva rahavirta oli vuonna 2023 yhteensä 3,2 miljardia euroa. Arvonmuodostusta kuvaava rahavirran reaaliarvo kasvoi 180 miljoonaa euroa vuodesta 2018 vuoteen 2023.

Reaalisen rahavirran kasvu oli tarkastelujaksolla keskimäärin 1,3 prosenttia vuodessa. Maitotuotteiden kuluttajakysynnän viriäminen ja niiden suhteellisen vahva peruskysyntä näkyvät päivittäistavarakaupan rahavirran kasvuna.

Maatalouden rahavirrat kääntyivät kasvuun tuottajahintojen nousun seurauksena. Elintarviketeollisuudelta siirtyi rahavirtaa maatalouteen raaka-aineiden korkeamman hinnan seurauksena. Korkeammat raaka-ainekustannukset eivät kuitenkaan realisoituneet elintarviketeollisuuden omien markkinatuottojen kasvuna. Tämä näkyy siinä, että elintarviketeollisuuden osuus maitoketjun rahavirrasta laski tarkastelujakson aikana.

Rahavirtojen kehityksessä näkyy elintarviketeollisuuden rooli markkinamuutosten ensisijaisena puskurina etenkin suhteessa maatalouteen.

Mikä maitoketjussa toimii

Suomen maitosektorin ominaispiirre on tavoitteellisesti keskitetty maidon tarjontaketju. Hieman alle 80 prosenttia Suomessa tuotetusta maidosta jalostetaan yhden hankintaketjun kautta. Suomen maitoketju toimii lähes kokonaisuudessaan osuustoiminnallisten toimintaperiaatteiden kautta. Maidontuottajat ovat hankintaosuuskuntien jäseniä. Hankintaosuuskunnat ovat sitoutuneet keräämään ja ottamaan vastaan jäsentensä tuottaman maidon. Osuustoimintaperiaatteen noudattaminen vaikuttaa ketjun rakenteeseen, tuotannon kehittämiseen sekä investointeihin.

Keskittyneessä maidon tarjontaketjussa korostuu yhden yrityksen merkitys markkinasignaalien välittäjänä. Vaikutus korostuu viennin kautta. Maidon raaka-ainevienti on pääasiassa maitojauhetta sekä teollisuusvoita ja -juustoja. Näiden tuotteiden vientihintojen kehitys muodostuu kansainvälisillä raaka-ainemarkkinoilla. Raaka-ainemarkkinoiden muutokset voivat olla äkillisiä ja niiden vaikutukset merkittäviä. Toimialariski kohdistuu yhdelle yritykselle. Pahimmillaan riskin laukeamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia koko tarjontaketjun toimintaan. Samalla keskittyminen kuitenkin mahdollistaa vientitoimintojen riittävän resurssoinnin sekä panostamisen tuotekehitykseen ja innovaatioihin.

Maidon tarjontaketjun keskittyminen vahvistaa elintarviketeollisuuden asemaa suhteessa päivittäistavarakauppaan. Päivittäistavarakaupan toimijat eivät pysty varmistamaan kattavaa maitotuotteiden valikoimaa pelkästään muiden kotimaassa toimivien yritysten kanssa.

Maitosektorin rakenteella on kilpailuvaikutuksia myös ketjun sisällä. Maidon tarjontaketju perustuu siihen, että tuotettu maito jalostetaan elintarviketeollisuusyrityksen toimesta. Tuotannosta pitää olla sopimus. Sopimustuotanto ohjaa myös maidontuotannon investointeja. Investointien tarvetta määritetään ja investointeja ohjataan koko hankintaketjun tasolla.

Maidontuotannon rakenne sopeutuu toimintaympäristön muutokseen ja teknologian kehittämiseen. Tuottavuuden kasvun seurauksena sama määrä tuotantoa pystytään tuottamaan aikaisempaa pienemmillä tuotantoresursseilla. Vaikutus on suurin isoilla ja yritysmäisesti johdetuilla maitotiloilla. Vaikutukset näkyvät käytännössä siten, että maitotilojen lukumäärän laskusta huolimatta maidon tuotetussa määrässä tapahtuvat muutokset ovat vakaita ja ennustettavia.

Haasteet ja kehittämiskohteet

Noin 80 prosenttia kotimaan maidontuotannosta on suoran sopimusohjauksen piirissä. Sopimusohjauksessa maidon tuotettu määrä sopeutetaan vastaamaan maidon kysyntää. Yhden toimijan hankintaketjussa tehtävä sopimusohjaus avaa muille toimijoille mahdollisuuden kasvattaa omaa tuotantoaan. Vaarana on, että sopimusohjauksen teho heikkenee.

Sopimusohjaus ja pyrkimys mahdollisimman tasaiseen tuottajahintaan heikentävät markkinasignaalien välittymistä tarjontaketjuun. Samalla ne kuitenkin mahdollistavat pitkäjänteisemmän hankintaketjujen kehittämisen.

Maidontuotannon rakenteen muutos on nopeaa. Tämä vaikeuttaa hankintaketjun oikea-aikaista ohjaamista ja investointien ajoittamista.

Maidontuottajien lukumäärän lasku johtaa väistämättä nykyisen toimialarakenteen ja hankintaketjujen uudelleen arviointiin. Toimijoiden määrä laskee entisestään. Nykyisten hankinta- ja tuottajaosuuskuntien jäsenmäärä laskee ja samalla toiminta-alueet kasvavat.

Tuotantorakenteen muutoksen seurauksena merkittävä osa Suomen maidontuotannosta tulee tiloilta, jotka ovat kasvaneet ammattimaisesti johdetuiksi yritysiksi. Tilojen välinen eriytyminen haastaa nykyisten hankintaketjujen rakenteita ja toimintaperiaatteita.

Olemassa olevan tuotantokapasiteetin taloudellisesti tehokas hyödyntäminen vaatii entistä enemmän yhteistyötä toimialan toimijoiden kesken. Nykyisen kehityksen jatkuessa hankintaketjujen lukumäärä pienenee. Maitoraaka-aineelle muodostuu toimialan sisäinen kilpailullinen markkina. Tämän markkinan toimivuus on tärkeää maitoketjun kilpailullisuuden varmistamiseksi.

Lähteet

Arovuori, K., Karikallio, H. & Kinnunen, P. 2024. Elintarvikeketjun rahavirrat Suomessa. PTT raportteja 289. Saatavilla: <https://www.ptt.fi/julkaisut/elintarvikeketjun-rahavirtojen-kehitys/>

Arovuori, K., Karikallio, H., Kiviholma, S., Jansik, C., Niemi, J. & Piipponen, J. 2019. Suomalaisen maitosektorin rakenteen ja niiden muutokset vuosina 1995-2018. PTT työpapereita 198. Saatavilla: <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/media/ptt-tp198f.pdf>

Forsman-Hugg, S., Arovuori, K., Jansik, C., Karikallio, H. & Yli-Liipola, M. 2024. Näin edistämme ruokaketjun toimivuutta. Pellervon taloustutkimus, Luonnonvarakeskus ja REINU econ. Saatavilla: https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2024/11/Ruokaketju_sidosryhmatilaisuus19112024.pdf

Yritysten vuosikertomukset, tilinpäätökset ja verkkosivut.

Tilinpäätöstiedot. Alma Insights yritystietopalvelut.

Tilastolähteet:

Agridata portal. Euroopan komissio.
<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/home.html>

Kansantalouden tilinpito. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/vtp>

Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden ulkomaankauppa. Luonnonvarakeskus.
<https://www.luke.fi/fi/tilastot/maataloustuotteiden-ja-elintarvikkeiden-ulkomaankauppa>

Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne. Luonnonvarakeskus.
<https://www.luke.fi/fi/tilastot/maatalous-ja-puutarhayritysten-rakenne>

Maito- ja maitotuotetilasto. Luonnonvarakeskus. <https://www.luke.fi/fi/tilastot/maito-ja-maitotuotetilasto>

Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/yrti>

Maitoketjun toimialakatsaus laadittiin osana RUOKAKETJU-tutkimushanketta

RUOKAKETJU-hanke rakentaa kokonaisvaltaista ymmärrystä ruokaketjun toimivuudesta ja arvonmuodostuksesta

- Markkinashokkien vaikutukset ruokamarkkinoiden toimivuuteen sekä kysynnän ja tarjonnan rakenteisiin.
- Hintashokkien välittyminen ja kulutuksen joustot Suomen ruokamarkkinoilla.
- Rahavirrat sekä hinta- ja kustannusrakenteet ruokaketjussa.
- Rakenteiden merkitys ruokaketjun rahavirtojen rakentamisessa.

Hanketta toteuttavat Pellervon taloustutkimus PTT, Luonnonvarakeskus ja REINU econ.

RUOKAKETJU-hankkeen päärahoittaja on Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera. Lisäksi hanketta rahoittavat Elintarviketeollisuusliitto ETL, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ja Päivittäistavarakauppa PTY.

RUOKAKETJU-hankkeen julkaisuja

Kuluttajien näkemyksiä ruuan hinnan nousun vaikutuksista kulutukseen ja ostokäyttäytymiseen (Forsman-Hugg, S., Kinnunen, P. & Yli-Liipola, M. 2024. PTT raportteja 288)

Elintarvikeketjun rahavirtojen kehitys (Arovuori, K., Karikallio, H. & Kinnunen, P. 2024. PTT raportteja 289)

Tuottajat omistavat maitoketjun - maitosektori Suomessa (Arovuori, K. 2025. PTT raportteja 302) <https://www.ptt.fi/julkaisut/tuottajat-omistavat-maitoketjun-maitosektori-suomessa/>

Viljaketjun hajanaisuus vaikeuttaa lisäarvon kasvattamista - viljasektori Suomessa (Yli-Liipola, M., Kinnunen, P., Forsman-Hugg, S., Kujala, P. 2025. PTT raportteja 301) <https://www.ptt.fi/julkaisut/viljaketjun-hajanaisuus-vaikeuttaa-lisaarvon-kasvattamista-viljaketjun-toimialakuvaus/>

Kotimarkkinakeskeisyys on lihaketjun suuri haaste - lihasektori Suomessa (Jansik, C. Luke, 2025) <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025060662176>

Puutarhilojen tuottavuus on korkea - puutarhasektori Suomessa (Jansik, C., Jaakkonen, A., Suojala-Ahlfors, T., Mattila, T., Niemi, J. Luke, 2025) <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025060662179>

Arovuori, K. 2025

Tuottajat omistavat maitoketjun -
maitosektori Suomessa

PTT raportteja 302

